

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
доктору економічних наук, професору,
Єгоричевій Світлані Борисівні*

ВІДГУК

офіційної опонентки, докторки економічних наук, доцентки

Яровенко Ганни Миколаївни

на дисертаційну роботу

Білька Станіслава Сергійовича

на тему **«Формування інформаційної безпеки національної економіки»,**

виконану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 Економіка

(галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки)

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Безумовно цифровізація стала основним драйвером розвитку усіх сфер національної економіки в останні роки. Розвиток швидкісного інтернету, хмарних технологій, використання штучного інтелекту та машинного навчання, впровадження інших інновацій у цифровій економіці сприяють удосконаленню нових інноваційних галузей, дозволяють підвищити якість та доступність послуг, розв'язати ряд проблем у сферах охорони здоров'я, державного управління, освіти, оподаткування тощо. Проте стрімке поширення процесів цифровізації стає джерелом не лише нових можливостей, але й серйозних загроз та викликів для національної безпеки та стійкого функціонування національної економіки.

Проблема забезпечення інформаційної безпеки є пріоритетною на міжнародному рівні в останні десятиліття. В умовах ведення інформаційних і гібридних війн зміцнення інформаційної безпеки є необхідною умовою захисту національних економічних інтересів. З огляду на вищезазначене, обрана тема дисертаційної роботи Білька С.С. та її мета, визначена як вдосконалення теоретичних положень, науково-методичних підходів та надання практичних рекомендацій щодо формування інформаційної безпеки національної економіки, є важливою і актуальною.

Наукова задача, вирішенню якої присвячена дисертаційна робота, знайшла відображення в працях як закордонних, так і вітчизняних вчених. З однієї сторони, це складає наукове підґрунтя для продовження наукового

пошуку в заданому напрямку. З іншої сторони, узагальнення досягнень світової та вітчизняної економічної думки з цієї проблематики свідчить про фрагментарний та незавершений характер цих досліджень в окремих теоретичних та прикладних аспектах, що потребує пошуку шляхів комплексного та системного вирішення завдання формування інформаційної безпеки національної економіки в умовах посилення процесів цифровізації. Необхідність уточнення методики оцінювання рівня інформаційної безпеки національної економіки, механізму її формування, пріоритезації напрямів державної політики забезпечення інформаційної безпеки національної економіки з урахуванням викликів, ризиків і загроз в умовах цифровізації, обумовлює необхідність більш глибокого теоретичного та емпіричного дослідження питань, пов'язаних із забезпеченням інформаційної безпеки національної економіки, що підкреслює актуальність та практичну цінність теми дисертаційної роботи Білька С.С.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації

У дисертації Білька С.С. наведено теоретичні положення та запропоновано практичні рекомендації, спрямовані на вирішення наукового завдання, яке пов'язане з забезпеченням інформаційної безпеки національної економіки.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та публікаціями Білька С.С. дає змогу стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими, достовірними та логічними. Теоретико-методологічні засади роботи ґрунтуються на широкому огляді літературних джерел вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері інформаційної безпеки, що розкривають досліджувану тему та дозволяють поглибити вирішення згаданої проблематики.

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Білька С.С. підтверджується коректністю формування мети та постановки наукових завдань, глибоким розумінням сутності проблеми, що розглядається у роботі, а також використанням загальнонаукових та сучасних спеціальних методів економічних досліджень. Структура та зміст дисертаційної роботи визначається її метою і спрямована на вирішення поставлених у роботі завдань відповідно до логіки їх взаємозв'язку. Кількість завдань є цілком достатньою для досягнення мети.

3. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У дисертаційній роботі представлено наукові положення, що мають елементи наукової новизни і засвідчують особистий внесок автора у розвиток теоретико-методичних засад і науково-практичних рекомендацій щодо формування інформаційної безпеки національної економіки, проте я зупинюсь на найважливіших з них:

1. У дисертаційній роботі розвинуто методичний підхід до комплексного оцінювання інформаційної безпеки національної економіки, зокрема у частині застосування індикаторного підходу та оновленої системи показників, застосування якого дає змогу обґрунтувати стратегічні напрями зміцнення інформаційної безпеки національної економіки (С. 107–113).

2. Окрему увагу автора приділено розвитку науково-методичного підходу до формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища, який ґрунтується на положеннях нової парадигми використання можливостей, пов'язаних з розвитком інформаційних технологій та попередження й запобігання новим загрозам інформаційній безпеці національної економіки шляхом захисту інформації, забезпечення достовірності, цілісності і доступності державних інформаційних ресурсів, інформації з обмеженим доступом, зокрема тієї, що циркулює на об'єктах економічної інформаційної інфраструктури та визначає подальший безпечний розвиток держави (С. 131–138).

3. У дисертаційній роботі набув подальшого розвитку підхід до реалізації основних стратегічних цілей забезпечення інформаційної безпеки національної економіки, що дало змогу виділити ієрархічну структуру, положення та концепти задекларованих напрямів, що ґрунтуються на виборі найбільш ефективних програмно-технологічних рішень для захисту інформації та зменшення її витоків, попередження зовнішніх і внутрішніх ризиків та загроз (С. 151–165).

4. На схвальну оцінку заслуговують розвинуті автором теоретичні положення щодо систематизації загроз інформаційній безпеці національної економіки, що дозволяють визначити важелі та інструменти побудови ефективної системи захисту інформаційних ресурсів та підвищення інформаційної безпеки на усіх рівнях (макрорівень (держава), мезорівень (регіон, галузь), мікрорівень (підприємство), нанорівень (особа, домогосподарство, суб'єкт господарювання)) (С. 43–50).

5. Важливим здобутком автора слід вважати застосування науково-емпіричного підходу до удосконалення концептуальних засад формування

інформаційної безпеки національної економіки в умовах цифровізації як системи концептів відносно методологічного підходу, цілей, методів, принципів, технологій цього процесу на основі синергетичного підходу, що є правомірним з урахуванням особливостей об'єкту дослідження (система інформаційної безпеки національної економіки розглядається як складна, нерівноважна, нелінійна, з елементами самоорганізації система), котрі передбачають визначення пріоритетів безпекоорієнтованого інформаційного середовища та підвищення рівня інформаційної безпеки шляхом удосконалення державної політики (С. 127–136).

6. Цінними теоретичними напрацюваннями є розвинені автором структура та змістове наповнення категорійного базису інформаційної безпеки національної економіки, що встановлює логічні зв'язки між базовими категоріями управління розвитком національної економіки, і на відміну від наявних підходів, базується на формуванні інформаційної безпеки та розвитку процесів цифровізації; містить спеціальні поняття з поглибленням їх змістовного наповнення (С. 32–35).

4. Теоретико-методологічне та практичне значення отриманих результатів дослідження

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у розв'язанні наукового завдання, що полягає в розробленні теоретико-методичних положень та прикладних засад формування інформаційної безпеки національної економіки.

Практичне значення одержаних результатів відображено у запропонованих науково-методичних підходах, висновках та рекомендаціях, які спрямовані на формування ефективної системи інформаційної безпеки національної економіки. Окреслені в дисертаційній роботі положення, побудовані моделі, сформовані висновки та рекомендації доведені до рівня прикладних рекомендацій та є підґрунтям для вдосконалення системи забезпечення інформаційної безпеки національної економіки.

Підтвердженням достовірності і практичної цінності наукових положень, сформульованих у дисертації, є їхнє впровадження в діяльність Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики (довідка від 27.12.2022 р. № К-04/633); Міжнародної торгової палати (ICC Ukraine) (довідка від 19.12.2022 р. № 282); Спілки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України (довідка від 07.03.2023 р. № 2); Департаменту економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій

Полтавської обласної військової адміністрації (довідка від 10.05.2023 р. № 15);
Головного управління Державної казначейської служби України у
Полтавській області (довідка від 23.05.2023 р. № 201801-14/3035-2023);
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка» (довідка від 07.09.2023 р. № 10-9/2005/1).

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок, що мету роботи досягнуто, поставлені завдання, що повністю розкривають її зміст, виконані у достатньому обсязі.

5. Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих наукових працях

Основні результати дисертаційної роботи Білька С.С., висвітлено в 14 авторських публікаціях, з яких 2 – у виданнях, які включені до реєстру міжнародних наукометричних баз Scopus, 4 – у наукових фахових виданнях України, а також у 8 тезах доповідей на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях. Апробація висновків автора в рамках конференцій є достатньою.

У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою. Кількість, обсяг та якість друкованих праць відповідає вимогам Постанови Кабінету міністрів України № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року.

Дисертаційна робота характеризується логічною узгодженістю її структурної побудови, комплексністю та обґрунтованістю висновків і рекомендацій, містить достатній обсяг фактологічного, графічного та іншого ілюстративного матеріалу, що представлені як в основній частині роботи, так і в додатках.

6. Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційної роботи Білька Станіслава Сергійовича засвідчив їхню повну ідентичність у частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації стисло відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації.

Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Аналіз дисертації та наукових публікацій Білька Станіслава Сергійовича, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не дає підстав констатувати допущення здобувачем порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації). Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає прагнення надати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

8. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Більком С.С. результатів, слід зазначити деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. При дослідженні загроз інформаційній безпеці національної економіки та їх систематизації, описаному у підрозділі 1.2 (С. 39–54), дисертантом не здійснено критичного огляду загроз, визначених Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року і не проведено ґрунтовний аналіз модифікованих загроз інформаційній безпеці України в умовах воєнного стану.

2. У п. 1.3 (С. 54–66), автором проведено дослідження інституційного забезпечення інформаційної безпеки національної економіки в розрізі його основних структурних елементів (інституційно-правового, інституційно-організаційного). Втім робота не містить пропозицій щодо удосконалення інституційного забезпечення інформаційної безпеки національної економіки, що дозволило б визначити перспективні напрями державної політики щодо здійснення комплексу заходів, завдяки виконанню яких національна економіка перебувала б в безпеці.

3. У підрозділі 2.2 (С. 89–107) автор переважну увагу приділяє конструктивному огляду критеріїв інформаційної безпеки, визначених положеннями стандартів у галузі інформаційної безпеки, зокрема SP800-26 та SP800-53 (NIST), ISO/IEC 27001, ISO/IEC 21827, SSE-CMM, TCSEC, ITSEC тощо. Аналіз набув би більшої актуальності, якби був доповнений обґрунтуванням переваг та недоліків існуючих підходів та зарубіжних кейсів оцінювання інформаційної безпеки.

4. Методика оцінювання рівня інформаційної безпеки національної економіки України (п. 2.3) в авторському баченні ґрунтується на використанні

методу інтегрального оцінювання, врахуванні глобальних індексів, які є індикаторами цифрової, інституційної, кіберспроможності національної економіки, ідентифікації рівня інформаційної безпеки та загроз. Втім, було б доцільно продемонструвати переваги та недоліки існуючих науково-методичних підходів.

5. У п. 3.2 (С.139–151) автором проведено компаративний аналіз систем інформаційної безпеки та положень міжнародних нормативних актів і галузевих стандартів у сфері інформаційної безпеки (PCI-DSS, SOX, MAS-TRM, NIST та інші). Втім недостатньо розкриті заходи підвищення ефективності систем захисту інформації та кібербезпеки в Україні.

6. Стабільність інституційних одиниць формує стабільну економіку. На жаль, понад три роки Україна перебуває в економічній ситуації з високим ступенем нестабільності. Автор, пропонуючи створення відповідного політичного, економічного, соціального, правового середовища й інституційного забезпечення задля зміцнення інформаційної безпеки національної економіки (п. 3.3, С. 163–165), не акцентує увагу на інституті законодавчої діяльності в сфері інформаційної безпеки, хоча надзвичайно актуальним є імплементація європейського законодавства щодо формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища.

7. Потребують додаткового роз'яснення викладені автором наукові положення стосовно пріоритетних напрямів реалізації державної політики забезпечення інформаційної безпеки національної економіки.

Однак зазначені зауваження мають дискусійний характер та не применшують науково-теоретичний та методичний рівень проведеного дослідження.

9. Загальний висновок до дисертаційної роботи та її відповідність установленим вимогам

Дисертаційна робота Білька С.С. на тему «Формування інформаційної безпеки національної економіки» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею. Положення дисертаційної роботи містять наукову новизну та мають практичну цінність. У роботі, на підставі проведених досліджень, одержано результати, які є істотним авторським внеском у вирішення наукової задачі, що виявляється в розвитку теоретико-методичних засад і науково-практичних рекомендацій щодо формування інформаційної безпеки національної економіки.

Робота є завершеною кваліфікаційною науковою працею, містить теоретичні положення, методичні підходи і практичні рекомендації, які у сукупності спрямовані на удосконалення наукового підґрунтя формування інформаційної безпеки національної економіки.

Приведені у відгуку дискусійні положення та зауваження не носять принципового характеру, тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

За змістом робота узгоджується з напрямками спеціальності 051 Економіка, за якістю і змістовністю теоретичних та методичних розробок цілком відповідає рівню дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Тема дисертаційної роботи є актуальною, розкрита необхідним чином, а поставлена мета – успішно досягнена.

Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – Білько Станіслав Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 051 Економіка.

Офіційна опонентка:
докторка економічних наук,
доцентка, доцентка кафедри
економічної кібернетики
Сумського державного
університету

Ганна ЯРОВЕНКО

